

Anna Kuśmirek

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa
akusmirek22@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1736-9897

Marina Paszuk, *Białoruskie przekłady Pisma Świętego w latach 1926-2013. Studium historyczno-porównawcze* (Mińsk: Wydawnictwo „Pro Christo” 2017). Ss. 412. ISBN 978-985-7074-60-0.

Pierwszym krokiem do poznania przez większość ludzi na świecie Słowa Bożego jest przygotowanie tłumaczenia Biblii w ojczystym języku. Przekłady całości Biblii istnieją w ponad czterdziestu językach europejskich. Jednym z nich jest język białoruski należący do grupy języków wschodnio-słowiańskich. Najstarszym fragmentem Pisma Świętego w języku białoruskim jest niekompletna Biblia białoruska (Praga 1517-1525) przełożona z wersji staro-cerkiewno-słowiańskiej, łacińskiej i czeskiej przez Franciszka Skorynę w celu dostarczenia wierzącym świeckim przekładu tekstu biblijnego w języku rodzimym. Kolejnymi wydaniem Biblii w języku białoruskim były dopiero Nowy Testament i psalterz w przekładzie L. Dziekucia-Maleja i A. M. Łuckiewicza (Helsinki 1931) oraz całość Biblii w przekładzie Mojżesza Gitlina i J. Stankiewicza (Nowy Jork 1970-1973).

W 2017 roku był obchodzony jubileusz 500-lecia wydania Biblii w języku białoruskim. W czasie tego jubileuszu ukazała się książka Mariny Paszuk pt. *Białoruskie przekłady Pisma Świętego w latach 1926-2013. Studium historyczno-po-*

równawcze. Jest to praca doktorska obroniona w 2016 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Autorka podjęła się nie tylko systematycznego studium nad procesem kształtowania się białoruskiej biblijnej tradycji tłumaczeniowej w XX i na początku XXI wieku, lecz także ukazania dzisiejszych poszukiwań translatorów oraz ich preferencji w tworzeniu nowych biblijnych tłumaczeń (por. s. 57).

Na monografię składają się wykaz skrótów (s. 11-16), obszerna bibliografia (s. 17-52), wstęp (s. 53-58), trzy rozdziały, zakończenie (s. 385-390) i aneks (s. 393-412), w którym znalazły się zdjęcia przedstawiające białoruskie przekłady biblijne, które były przedmiotem badań Mariny Paszuk.

W rozdziale pierwszym pt. *Specyfika przekładu Pisma Świętego na języki wschodniosłowiańskie* (s. 59-131) autorka wprowadza czytelnika w problemy translatoryki w przeszłości i obecnie. Temat ten rozwija w odniesieniu do procesu powstania i kształtowania się tradycji translatoryki biblijnej na języki wschodniosłowiańskie: białoruski, rosyjski, ukraiński (s. 59-102). Następnie M. Paszuk przechodzi do ukazania wpływów współczesnych teorii przekładu Pisma Świętego w odniesieniu do współczesnych tłumaczeń biblijnych w tych właśnie językach (s. 102-131). W tym kontekście autorka starała się prześledzić także zasady wyboru źródeł przekładu, a także odpowiedniego słownictwa, właściwego dla tekstów biblijnych.

Drugi rozdział monografii pt. *Zarys historyczny przekładów Pisma Świętego na język białoruski w latach 1926-2013* (s. 133-258) ukazuje w sposób systematyczny 90 lat historii białoruskich tłumaczeń biblijnych. W dwunastu podrozdziałach zostało przedstawione nie tylko życie i działalność pojedynczych tłumaczy tekstów biblijnych, ale także została podana historia powstania ich przekładów, w trzynastym i czternastym natomiast jest mowa o historii zbiorowych współczesnych inicjatyw. Omówiona zostaje tu działalność Komisji Biblijnej Białoruskiej Cerkwi Prawosławnej oraz

jej przekład Ewangelii i Dziejów Apostolskich, a następnie historia powstania i działalność sekcji tłumaczeniowej tekstów liturgicznych i oficjalnych dokumentów Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przy Konferencji Biskupów Katolickich Białorusi, która dokonała przekładu Lekcjonarza i Nowego Testamentu.

W swoich badaniach nad historią i rozwojem translatoryki Paszuk sięga do różnorodnych źródeł, między innymi artykułów, nawet z końca XIX wieku aż do współczesności. Dzięki temu czytelnik może zapoznać się z życiem i działalnością kolejnych tłumaczy, dowiedzieć się, jakiego byli wyznania, gdzie się kształcili, a także poznać ich problemy, jakie spotykali w kontekście przygotowywania tłumaczeń. Poszczególne etapy rozwoju przekładów wpisane są bowiem w historię Białorusi. Czytelnik znajdzie tu wprawdzie skróconą, to jednak precyzyjną analizę faktów historycznych, danych autobiograficznych, a także opinii, recenzji na temat poszczególnych tłumaczeń, które były opublikowane w różnych materiałach źródłowych. Wykorzystanie cytatów przez M. Paszuk wprowadza czytelnika bezpośrednio w świat tłumaczy, jednocześnie ożywia całą narrację tej części monografii. Dodatkową jej wartością jest możliwość poznania różnych wpływów na powstające przekłady biblijne oraz ich znaczenie dla społeczeństwa białoruskiego i rozwoju życia religijnego.

Rozdział trzeci monografii pt. *Analiza wybranych fragmentów Pisma Świętego w przekładzie na język białoruski* (s. 259-384) to analiza porównawcza pod względem lingwistycznym i literackim. Na podstawie dwunastu autorskich przekładów oraz tłumaczeń zespołowych przygotowanych przez dwie grupy translatorskie (Komisję Biblijną Białoruskiej Cerkwi Prawosławnej i sekcję tłumaczeniową przy Konferencji Biskupów Kościoła na Białorusi) możemy zapoznać się z różnymi wyborami, jakich dokonali tłumacze. Studium poszczególnych fragmentów przekładów Pisma Świętego zostało dodatkowo porównane z tekstami oryginalnymi Biblii w języku hebrajskim i greckim a także z Septuagintą oraz z tekstami

łacińskimi, to jest z Wulgatą Sykstyńsko-Klementyńską, z krytycznym wydaniem Wulgaty Hieronima (Wulgatą Stuttgartską) i Nową Wulgatą. Wszystkie te źródła są podane w językach oryginalnych. Każdy przykład zostaje opatrzony komentarzem autorki, w którym wskazuje na rodzaj zmian, a także na zależności pomiędzy wybranymi źródłami a konkretnymi przekładami.

Marina Paszuk z powodzeniem ukazała rys historyczny rozwoju translatoryki biblijnej w języku białoruskim oraz przedstawiła wartościową analizę różnych przekładów pod względem lingwistycznym i literackim. A przedstawiona analiza porównawcza tłumaczeń biblijnych dostarcza bardzo interesującego materiału dla tłumaczy i teologów. Autorka zaznacza, że istniejące przekłady Biblii na język białoruski są przeważnie przekładami wyznaniowymi. Przytacza między innymi konkretne przykłady zależności od tradycji rękopiśmiennej (np. Rdz 2,10; 17,15), a także różne sposoby przekładu imion i nazw własnych (np. Rdz 28,19; 32,29), kalkowania i asymilowania wyrazów pochodzenia staro-cerkiewnosłowiańskiego (np. Mt 26,65; Mk 15,11) czy też wpływów zachodnich (np. Mt 7,15; J 19,17). Wskazuje na wierność przekładów tekstom źródłowym i odejścia od tego np. przez dodawanie lub opuszczanie wyrazów (np. 1 Krl 17,1; Oz 2,25), a także inne techniki translacyjne czy też problemy z przekładem idiomów semickich (Wj 1,21; 2 Sm 12,5).

W białoruskich przekładach biblijnych widać jak w soczewce wpływy kultury wschodniej i zachodniej. W monografii Paszuk można odnaleźć wiele przykładów, co nadaje istotny walor tej publikacji, która stanowi gruntowne opracowanie i całościowy przegląd białoruskich tłumaczeń biblijnych w kontekście historii, biblistyki, teologii i filologii. Na gruncie białoruskim, ale również polskim, może stać się punktem odniesienia dla innych opracowań z zakresu przekładów biblijnych.